

II. PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA

RECENZJE I NOTY BIBLIOGRAFICZNE

Alina Jurcewicz, Elżbieta Tomkiewicz, Paweł Popardowski, Michał Bocheński, Joanna Zięba, *Prawo i polityka rolna Unii Europejskiej*, red. A. Jurcewicz, Warszawa 2010, ss. 138.

Recenzowana praca jest XXVI tomem serii wydawniczej poświęconej systemowi prawa Unii Europejskiej. Zarówno wstęp pióra redaktora tomu – A. Jurcewicz, jak i treść nie pozostawiają wątpliwości, że opracowanie jest podręcznikiem, a nie monografią. Stąd też rola recenzenta jest dość trudna. Od podręcznika bowiem oczekuje się zupełnie czegoś innego niż od monografii. Nie chciałbym w tej recenzji formułować oczekiwań co do prac obu typów. Jeśli chodzi o podręcznik, to sędzę, iż poszukujemy w nim systematycznego przedstawienia podstawowej materii przedmiotu, wyrażonej w komunikatywnym języku literackim i profesjonalnym, z dodatkowymi informacjami (np. w przypisach) dla czytelników chcących pogłębiać swoją wiedzę w zakresie zagadnień szczegółowych.

Nie bez znaczenia jest układ podręcznika, jego grafika. Osobiście nie pochwalam praktyk niektórych wydawców polegających na eksponowaniu pewnych fragmentów tekstu, a innych uznawania za mniej ważne bądź ograniczania wywodów do definicji. Wydaje się, że taka prezentacja zatracą koncepcję pełnej informacji – choć tylko syntetycznej – o przedmiocie, którego dotyczy. Autorzy recenzowanego podręcznika skutecznie oparli się tego rodzaju sugestiom (o ile takie rzeczywiście były). Są podkreślenia, ale generalnie można je zaakceptować, gdyż uzupełniają je dalsze wyjaśnienia czy nawet szersze wywody.

Recenzowany podręcznik ma wielu adresatów, a ze względu na jego walory (o czym niżej) z pewnością dojdzie do kolejnego wydania. Nie ma jednak rzeczy (utworów, dzieł) doskonałych i dlatego warto sugerować, by Autorzy skorzystali w nim z niektórych uwag.

W podręczniku używa się wyrażenia „wspólnotowe prawo rolne” (obecnie: unijne), ale – gdy chodzi o jego charakterystykę – poprzestaje się na ogólnym stwier-

dzeniu, że „[...] unijne prawo rolne stanowi obszerną i niezwykle zróżnicowaną normatywnie gałąź prawa UE” (s. 33). Tę charakterystykę należałoby pogłębić, silniej eksponując przedmiot tego prawa, jego granice i miejsce w prawie unijnym.

We fragmencie, w którym Autorzy piszą o kompetencjach do wydawania aktów prawnych dotyczących Wspólnej Polityki Rolnej (s. 2), za celowe uważałbym bliższe rozważenie konsekwencji powierzenia Parlamentowi Europejskiemu i Radzie uprawnień w zakresie wspólnej organizacji rynków rolnych, a także stanowienia innych przepisów niezbędnych do osiągnięcia celów Wspólnej Polityki Rolnej i Rybołówstwa (art. 43 ust. 2 TfUE). Ta zmiana (dotychczas wymienione kompetencje przysługiwały Radzie) będzie bowiem miała istotny wpływ na kształtowanie Wspólnej Polityki Rolnej w przyszłości.

W recenzowanej pracy rozważa się tylko trzy podstawowe pojęcia unijnego prawa rolnego (s. 8-11): produkty rolne, producent rolny i gospodarstwo rolne. Potrzebne jest tu – moim zdaniem – uaktualnienie. Przede wszystkim należy szerzej uwzględnić współczesny stan ustawodawstwa oraz orzecznictwa, zwłaszcza w odniesieniu do gospodarstwa rolnego. Wyjaśnienia wymaga też znaczenie pojęcia „działalność rolnicza” (zob. np. rozporządzenia Rady (WE) nr 1782/2003 czy 73/2009). Jest ono zdefiniowane i na tyle ważne, że – jak sądzę – można już o nim mówić jako o kategorii pojęciowej współczesnego unijnego prawa rolnego.

We fragmencie dotyczącym „katalogu i hierarchii źródeł prawa rolnego” (s. 3 i n.) można mieć uzasadnioną wątpliwość co do treści, jaką nadają Autorzy „decyzji indywidualnej” (s. 7). Wydaje się, że dość powszechny, inny niż przedstawiony w pracy, jest pogląd, iż indywidualne decyzje unijne są podobne do polskich decyzji administracyjnych adresowanych do konkretnego podmiotu. Warto przeanalizować takie stanowisko przed ewentualnym wznowieniem podręcznika.

Inne wątpliwości budzi pogląd, że zasady prawa uchwalone przez Trybunał Sprawiedliwości są źródłem prawa UE (s. 7). Analizując ten problem warto odnieść się do prawa wewnętrznego i podobnych zasad uchwalonych przez sądy najwyższe (SN, NSA). Przez teoretyków państwa i prawa nie są one uznawane za klasyczne źródła prawa, choć równocześnie nie kwestionuje się poglądu, że mają wpływ – często duży – na właściwe rozumienie prawa. Zresztą, co do znaczenia zasad ustanawianych przez Trybunał Sprawiedliwości, Autorzy sami uwikłali się w niekonsekwencję. Mianowicie w punkcie 1.1.3 jego Autor, już na samym początku podkreśla rolę Trybunału Sprawiedliwości w wykładni prawa („szczególne znaczenie w tej materii [wykładni – A.Z.] odgrywa TS...”). Takie rozumienie zasad wynika też z ostatniego pytania kontrolnego w tym fragmencie podręcznika. Sądzę więc, że jest to typowy wypadek przy pracy, który kiedyś zostanie zweryfikowany.

W całej pracy występują fragmenty encyklopedyczne i szerzej informujące czytelnika o referowanej problematyce (np. w rozdziale 4.2. i n.). Tutaj jednak dostrzec można zachwianie proporcji. Przykładowo, po wyczerpującym przedstawieniu Wspólnej Polityki Rolnej (rozdział 2) podsumowanie wydaje się zbyt obszerne. Odnośnie wrażenie, że jest streszczeniem poprzedzających je rozważań (s. 48-52).

Na s. 85-88 Autorzy nawiązują – moim zdaniem – niepotrzebnie do fragmentów rozdziału 2 („Ewolucja Wspólnej Polityki Rolnej”).

Niekiedy celowe byłoby wyjaśnienie pojęć używanych w prawie unijnym, które niewiele mają wspólnego z polskim, wewnętrznym porządkiem prawnym. Dlatego odnotowuję z zadowoleniem uwagi na s. 18 wyjaśniające różne rozumienie pojęcia „struktury rolne” w prawie unijnym i polskim. Ten sam problem pojawia się na s. 83-84. Przywołane tam rozporządzenie Rady (WE) nr 797/85 nie pozostawia już żadnych wątpliwości, że unijne „struktury” to raczej „rozwój”. Widać z tego wyraźnie, że niektóre pojęcia unijne i polskie są niekompatybilne.

Powyższe refleksje recenzenta w niczym nie podważają wysokiej oceny należytej podręcznikowi. Na uznanie zasługuje rzeczowość i niewątpliwe kompetencje Autorów. Wszyscy wiedzieli, o czym piszą, i wywiązali się z podjętych zadań w sposób, który budzi uznanie. Podręcznik od strony edytorskiej uznaję wręcz za wzorcowy. Nie zetknąłem się jeszcze na polskim rynku wydawniczym, w odniesieniu do prawa rolnego, z podręcznikiem, którego poszczególne fragmenty kończyłyby się wykazem literatury uzupełniającej, podstawowymi aktami prawa, orzecznictwem i wreszcie pytaniami kontrolnymi. Zadbano nawet o takie ułatwienia w odbiorze, jak wykaz skrótów i indeks rzeczowy (zupełnie unikalne).

Walory merytoryczne opracowania, łącznie z jego „nowinkami” edytorskimi, czynią recenzowany podręcznik reprezentatywną pozycją unijnego prawa i polityki rolnej. Podziękowania należą się Autorom, czytelników zaś zachęcam do korzystania z tego kompendium.

ANDRZEJ ZIELIŃSKI